

Komunitná práca s marginalizovanými skupinami

ŠLOSÁR Dušan, Košický samosprávny kraj, SR

Vážené dámy, vážení páni.

Riešenie chudoby a sociálneho vylúčenia je podmienené aj politickou akceptáciou týchto fenoménov ako prioritných problémov spoločnosti. Mainstreaming chudoby a sociálneho vylúčenia je dôležitým podnetom pre skvalitnenie spolupráce na horizontálnej a na vertikálnej úrovni (medzi jednotlivými stupňami štátnej správy i samosprávy), ako aj na medzisektorovej úrovni (medzi inštitúciami verejnej správy, mimovládnyimi organizáciami a súkromným sektorom). Integrovanie politík sociálnej inklúzie si vyžaduje aj posilnenie zodpovednosti a motivácie jednotlivých aktérov participovať na riešení týchto problémov. Ak majú byť opatrenia na pomoc ohrozeným skupinám účinné je nevyhnutné, aby sa s opatreniami stotožnili práve tieto skupiny obyvateľstva.

Podľa sčítania Rómov v roku 2005 sa v Košickom kraji nachádza 130.169 Rómov, čo predstavuje 17 % z celkového obyvateľstva kraja (766.012 obyvateľov). Na území kraja je 541 rómskych komunít, ktoré nie sú integrované medzi ostatným obyvateľstvom. Ide o segregované a separované komunity väčšinou vidieckeho typu.

Skupiny Rómov sú výrazne heterogénne, a nie je možné ich klasifikovať a pasportizovať jednotnou metodikou. Pre všetky skupiny je spoločný vysoký stupeň sociálnej exklúzie a vysoké riziko chudoby. Samotné skupiny Rómov nepodnikajú žiadne sebaochranné aktivity na zníženie existujúcej chudoby a na zapojenie do spoločnosti. Sú evidentne prepojené so systémom sociálnych dávok, ako zdrojom príjmu.

Zvláštny zreteľ pri riešení chudoby venujeme práve problematike marginalizovaných rómskych komunít ako najpočetnejšej marginalizovanej skupine na území Košického samosprávneho kraja.

Legislatíva Európskeho spoločenstva prostredníctvom jednotlivých smerníc zakazuje rasovú diskrimináciu v zamestnaní, vzdelávaní, sociálnom zabezpečení, zdravotnej starostlivosti, bývaní a v prístupe k tovarom a službám. Pokrok v implementácii opatrení v uvedených oblastiach hodnotíme v kontexte európskeho procesu sociálnej inklúzie, ktorého cieľom je významne napomôcť vykoreneniu chudoby v Európe.

Dlhodobu pri riešení rómskej problematiky preferujeme komplexné prístupy s dôrazom na ich dlhodobý účinok vo všetkých oblastiach spoločenského života. Koncepcie zahŕňajú najnovšie poznatky a trendy vývoja riešenia problematiky Rómov vo všetkých oblastiach sociálneho života postavené na humanistických prístupoch a na princípe občianstva. Zameriavame sa na potreby a záujmy, ktoré patria medzi rozhodujúce determinanty nového systému pre zlepšenie ich sociálno-ekonomickej integrácie. V stručnosti si dovoľím predstaviť jeden z programov, ktorý je zameraný na marginalizované skupiny Rómov prostredníctvom jedného z nástrojov komunitnej práce a to centier komunitných služieb:

Program rieši nasledujúce problémové okruhy:

- Aký je najoptimálnejší variant vytvorenia siete centier komunitných služieb? Aké je optimálne ich geografické umiestnenie, financovanie, a aká je možnosť aplikovať pre nich alebo ich partnerov „business model“?
- Aké sú potrebné legálne aspekty vytvárania, zabezpečenia a fungovania centier komunitných služieb na regionálnej a celoštátnej úrovni?
- Aké je možné a žiaduce prepojenie komunitnej práce s miestnou samosprávou, štátnymi orgánmi a mimovládnyimi organizáciami v rámci regiónu Košického samosprávneho kraja?
- Aké je možné a žiaduce prepojenie centier komunitných služieb s inštitúciami pôsobiacimi v sociálnej ekonomike, ako napr. sociálnymi podnikmi, s agentúrami podporovaného zamestnávania, centrami lokálneho pracovného poradenstva a ďalšími?
- Aké služby má poskytovať centrum komunitných služieb a ktoré subjekty majú byť komplementárne či kooperujúce?
- Ako je možné riešiť problematiku klientov centier komunitných služieb. Metódy a formy práce pre ich vedenie a organizovanie sociálnej zmeny?

Všeobecné ciele programu

- Zníženie sociálnej deprivácie prostredníctvom permanentnej komunitnej sociálnej práce a sociálnych služieb.

- Predchádzanie vzniku krízových situácií v komunitách, predchádzanie prehĺbovania deprivácie, nárast kultúry chudoby, uzatváranie komunit, ich izolácia od spoločnosti a zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov u cieľovej skupiny.
- Procesuálne vytvoriť systém integrácie marginalizovaných skupín

Špecifické ciele programu:

- **budovať štruktúry na organizáciu zmeny v rómskych komunitách a v celkovom systéme sociálneho života v komunite.** V rómskych komunitách ide väčšinou o spojenie viacerých rodov. Pričom rituálna čistota je len vo vnútri rodu. To tvorí prekážku spolupráce celej rómskej komunity.
- **pôsobiť na členov komunity, aby sa živili vlastnou prácou a pri sociálnej odkázanosti využívali dávky a príspevky na zákonom stanovený účel.** Koristnícky prístup a filozofia na princípe „byť“ odlišuje Rómov od ostatnej časti komunity, ktorá zastáva princíp „mať“. Rozdielny prístup k majetkovým statkom vyžaduje zmeny v stratégii v tejto oblasti.
- **prijímať opatrenia na zlepšenie osobnej hygieny a zdravotného stavu detí i dospelých.** Život v osadách sa prejavuje na hygienickom spustnutí a zhoršení zdravotného stavu. Posilnenie prístupu k hygienickým a zdravotným službám je len zmiernením dopadov spojených s osadovým životom.
- **zlepšiť dochádzku detí do školy a vytvoriť systém prechodu do stredných škôl podľa individuálnych schopností.** Cudzojazyčnosť, rozdielna poznávacía stratégia, nízka hodnota pripisovaná vzdelaniu, rodinné prostredie ktoré nepodporuje vzdelávanie detí sú len niektorými limitmi, ktoré ovplyvňujú vzdelávanie Rómov. Nie sú to neprekonateľné prekážky.
- **hľadať model školského a mimoškolského vzdelávania pre tie skupiny, ktoré v bežnom vzdelávacom systéme zlyhávajú.** Vzdelávanie zamerat' na získavanie zručností potrebných pre výkon remesiel. Poskytnúť také vzdelanie, ktoré umožní aj uplatnenie na trhu práce.
- **organizovať zmysluplné využívanie voľného času, najmä u detí a mládeže.** Prostredie rómskych komunit je zamerané na preberanie mužských a ženských rolí deťmi tak, aby spoznali obvyklý spôsob života a dokázali naplniť očakávania. Rozšírenie tohto sociálneho priestoru je možné cez organizované formy, ako rómsky skauting, krúžkovú činnosť a ďalšie.

Medzi ďalšie ciele patria napríklad:

- podpora získania návykov a zručností potrebných na riadne užívanie bytov a vzťah k životnému prostrediu,
- nadobudnutie zručností vedenia domácnosti a zlepšenie výživy členov domácnosti,
- iniciovanie rozvoja komunitných procesov v komunite a budovanie komunity na báze solidarity,
- minimalizovanie existencie individuálnych a skupinových rizík spojených so životom v sociálne znevýhodňujúcom prostredí,
- iniciovanie sanácie rodiny a posilnenie hodnôt, ktoré sa viažu na prostredie rómskych rodín.

V analytickej časti sme realizovali:

- Audit rómskych komunít vrátane auditu rómskych občianskych aktivít a rómskych lídrov pôsobiacich v daných teritóriách.
- Projektový audit subjektov, ktorých účasť na projekte je nevyhnutnou podmienkou.
- Zmapovanie sociálnych služieb na území miest a obcí, ktoré vstúpili do projektu.
- Zmapovanie technickej a objektovej vybavenosti na výkon komunitnej práce.
- Košický samosprávny kraj prijal stratégiu zameranú na riešenie problémov marginalizovaných skupín a teda aj rómskych komunít.

Projekt je len jedným z dvanástich modulov, ktoré sú pripravené pre realizáciu intervenčných zásahov do rómskych komunít. Uvedený program sa zaoberá len jedným z nástrojov, ktoré predpokladáme využiť pri práci s rómskymi komunitami. Integrácia Rómov prostredníctvom vzdelávania a aktívnej účasti vo svete práce sa stáva podmienkou sine quo non. Stratifikácia rómskych komunít vytvára podmienky na to, aby Rómovia – podnikatelia, zamestnávali Rómov z ich komunít. Tento model sa rozvíja pomaly rozvíja a vyžaduje si podporu.

Problémom komunitnej práce v rómskej komunite sú sily a prostriedky, ktoré by boli spôsobilé dosiahnuť zmeny v ich bežnom živote. Z nášho pohľadu je realizátorom zmien miestna samospráva, ktorá si objednáva služby v mimovládnom sektore. Ide o plnenie tých úloh, ktoré sú kryté kompetenciou samosprávy ale i kompetenciou občianskej spoločnosti.

Záverom si dovoľím vymedziť niektoré odporúčania pre prax:

- Dobudovať komunitnú prácu ako typ sociálnej práce samosprávy s využitím existujúcich mimovládnych organizácií, ktoré v danom segmente pôsobia.
- Vytvoriť štandardy komunitnej práce a sociálnych služieb ako i nástrojov na ich realizáciu ako výkonných zložiek samosprávy.
- Ovplyvniť vzdelanostnú a profesijnú štruktúru v rómskych komunitách ako východiskového bodu sociálnej zmeny.
- Ovplyvniť zamestnanosť v rómskych komunitách prostredníctvom sociálneho podnikania a aktívnej účasti Rómov ako zamestnávateľov.
- Ovplyvniť formálnu a neformálnu štruktúru rómskych komunít nakoľko práve táto štruktúra ovplyvňuje jej rozvoj..

Ďakujem za pozornosť